

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (HE 195/2017 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ympäristöneuvos Riitta Levinen, ympäristöministeriö
- hallitussihteeri Ella Särkkä, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Tarja Sinivuori-Boldt, työ- ja elinkeinoministeriö
- tutkimusjohtaja Martti Virtanen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- erityisasiantuntija Tuulia Innala, Suomen Kuntaliitto
- Business Controller Henri Pesonen, Delete Group Oy
- lakiasianjohtaja Janika Vilkmán, Delete Group Oy
- Executive Chairman, Partner Martti Malmivirta, Eera Oy
- toimitusjohtaja Markku Illikainen, Kiertokaari Oy
- yhteiskuntasuhdejohtaja Jorma Mikkonen, Lassila & Tikanoja Oyj
- toimitusjohtaja Riku Eksymä, Suomen Kiertovoima ry — KIVO
- asiantuntija Jukka Lehtonen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- lainsäädäntöasioiden päällikkö Tiina Toivonen, Suomen Yrittäjät ry
- toimitusjohtaja Otto Lehtipuu, Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Energiateollisuus ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- asianajaja Mikko Alkio

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotetun sääntelyn lähtökohdat. Hallituksen esityksen tavoitteena on hallituksen strategiaohjelman mukaisesti rajaamalla kunnan osuutta jätehuollossa edistää toimialan kilpailua ja luoda edellytyksiä alan liiketoiminnan kehittymiselle. Ehdotuksen mukaiset yhdyskuntajätehuollon vastuunjakoja koskevat muutokset merkitsevät muutosta jätevirtoihin, joskin siirtymäajoilla on vaikutuksia muutosten reaalisiin vaikutuksiin. Kunnilla säilyy kuitenkin edelleen toissijainen jätehuoltovelvollisuus (TSV) silloin, kun jätehuollon palvelua ei ole saatavilla markkinoilta.

Talousvaliokunta yhtyy asiantuntijakuulemisessa esitettyyn huoleen siitä, kuinka valtakunnallisesti varsin heterogeeniset jätehuollon tarpeet ja palvelutarjoama pystytään kattamaan yhtenäisellä, koko maassa sovellettavalla lainsäädännöllä, mutta muistuttaa, että markkinapuutetilanteessa kunnalla on velvollisuus ja mahdollisuus hoitaa jätehuolto TSV-palveluna hankintalain säännösten estämättä.

Talousvaliokunta katsoo, että lain soveltajan kannalta hallituksen esityksen mukainen ratkaisu, jonka mukaan käsillä olevan jätelain määräykset soveltuvat hankintalakiin (1397/2016) nähden erityislakina ja siten ensisijaisina yleislakiin nähden, ei ole täysin optimaalinen. Hankintaa koskevat keskeiset säännöt ja hankinnan järjestämisen reunaehdot tulisi ilmetä hankintalaista. Säännösten useampaan säädökseen jakautumisen vaikutusta tosin vähentää se, että käsillä olevia jätehuollon järjestämisen säännöksiä soveltavat enimmäkseen toimialaan hyvin perehtyneet asiantuntijat, joiden voidaan olettaa tuntevan sääntelykehikon kokonaisuudessaan.

Kiertotalous. Sääntelyn kokonaistavoitteena on ollut, että vähintään 50 painoprosenttia yhdyskuntajätteestä kierrätettäisiin. Talousvaliokunta toteaa, että kierrätysasteen nostaminen nykyisestä edellyttää muutoksia jätehuollon vastuunjakoon ja menettelyihin. Tässä katsannossa nyt käsillä olevan lakiehdotuksen vaikutus on osin epävarma. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on noussut esiin kysymys kunnallisten toimijoiden roolin merkityksestä kiertotalouden kehittämisessä. Talousvaliokunta arvioi, että vaikka julkisomisteisten jätehuollon alan toimijoiden toimintamallit ja ratkaisut ovat enenevässä määrin eteenpäin katsovia ja kehityssuuntautuneita, kiertotalouden kehittämisen ja innovaatioiden todennäköisin syntyalusta on kuitenkin yksityisen sektorin toimijoiden uudet avaukset. Markkinaehtoiselle jätehuollon järjestämiselle pitäisi luoda mahdollisimman vapaa, yhteistyötä edistävä toimintaympäristö, jossa keskeisessä asemassa on mahdollistava ja ennakoitavissa oleva lainsäädäntö.

Talousvaliokunta muistuttaa, että infrastruktuurin rakentamisen ja ylläpidon suunnittelu ja järjestäminen ovat pitkäjänteistä työtä, jossa lainsäätäjän on tavoiteltava tasapainoa omakustannushintaisen tai julkisesti tuetun toiminnan ja liiketaloudellisesti voittoa tuottavien toimintojen välillä siten, että julkisen toimijan rooli rajattaisiin luontevasti täyttämään se aukko, joka jää markkinaehtoisesti täyttymättä.

Siirtymäaika. Talousvaliokunta toteaa, että hallituksen esityksen mukainen siirtymäaika on poikkeuksellisen pitkä lainsäädäntömme yleisimpiin siirtymäaikoihin verrattuna. Onkin herännyt kysymys, onko jätetoimialalla sellaisia erityispiirteitä, jotka luovat oikeutuksen näin pitkälle siirtymäajalle. Talousvaliokunta pitää selvitettyinä, että kunnallisille toimijoille ehdotuksen mukainen sopeutumis aika tulee tarpeeseen ottaen huomioon jätetoimialan investointien kuoletusajat. Ta-

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp

lousvaliokunta on lakiehdotusta käsitellessään kuullut sekä puoltavia että vastustavia näkemyksiä siitä, tuleeko tämän toimialan investointeja suojata lainsäädännön keinoin hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla. Vastakkaisia näkemyksiä punnittuaan talousvaliokunta katsoo, että tämä poikkeuksellinen suoja-asema on kuitenkin tässä tapauksessa perusteltu, koska kunnallisen toimijan viimekätinen rahoitus ja siten myös mahdolliset investointitappiot tulevat lopulta verkertymästä katettaviksi. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että Suomi pystyy kehittämään kansainvälisesti kilpailukykyisiä jätealan vientikonsepteja julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä.

Jätealan sähköinen markkinapaikka. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että jätelain uudistuksen toiseen vaiheeseen sisältyvä jätteiden ja sivuvirtojen sähköinen markkinapaikka toteutetaan viipymättä. Valiokunta yhtyy kuulemiensa asiantuntijoiden arvioon siitä, että markkinapaikka lisää läpinäkyvyyttä ja parantaisi kilpailua toimialalla sekä logistiikkaketjujen toimivuutta. Markkinapaikan voidaan arvioida myös helpottavan hankintalain 15 §:n tarkoittaman markkinapuutteen arviointia.

Lopuksi. Talousvaliokunta viittaa hankintalain käsittelyn yhteydessä lausumaansa (TaVM 31/2016 vp — HE 108/2016 vp) sekä eduskunnan täysistunnon hyväksymään ponteen (EV 239/2016 vp), jonka mukaan valtioneuvoston tulee tarvittaessa ryhtyä toimialakohtaisiin täsmentäviin lainsäädäntötoimiin silmällä pitäen muun muassa jätetoimialan palveluiden toimintaedellytyksiä. Valiokunta katsoo, että nyt käsillä oleva lakiehdotus toteuttaa tämän turvaamalla kunnallisten toimijoiden tekemien investointien hyödyntämisen tarkoituksenmukaisella ja tyydyttävällä tavalla. Ehdotuksen mukainen jätealan sääntely vaatii kuitenkin välttämättä ja pikaisesti lisäksi sähköisen markkinapaikan (*Valiokunnan lausumaehdotus*). Talousvaliokunta kiirehtii toisen vaiheen lainsäädännön valmistelua. Tuon lainsäädäntöehdotuksen yhteydessä tullaan tarkastelemaan myös jätetoimialan kirjanpito vaatimuksia: hallituksen esityksen mukainen uusi 145 a § ei ratkaise vielä kaikkia ilmenneitä kilpailuneutraaliteettiongelmia. Valiokunta katsoo, että nämä olisivat tehokkaimmin ratkaistavissa säätämällä velvoitteesta eriyttää kunnallisen jätehuoltoyhtiön omistamat biologiset jätteenkäsittelylaitokset ja jätepolttolaitokset erilleen muusta kunnallisesta jätehuollosta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

*että ympäristövaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (**Valiokunnan lausumaesitys**).*

Valiokunnan lausumaesitys

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto valmistelee ripeästi jätehuoltotoimialaa koskevan sähköisen markkinapaikan edellyttämän lainsäädännön muutokset.

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp

Helsingissä 15.3.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kaj Turunen sin
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Eero Lehti kok
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Antero Vartia vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Hallituksen esitys HE 195/2017 vp jätelain muuttamisesta ei huomioi kiertotalouden tarpeita ja jätetoimialan erityispiirteitä. Kuntavastuun rajausta ja alhainen ulosmyyntiraja voivat johtaa ympäristöongelmien lisääntymiseen, kiertotalouden kehityksen hidastumiseen ja jätemaksujen nousuun sekä kotitalouksilla että yrityksillä.

Loppuvuodesta 2016 hankintalain käsittelyn yhteydessä esitimme vastalauseessa (TaVM 31/2016 vp), että sidosyksiköille olisi sallittu EU:n hankintadirektiivin mukaisesti ulosmyyntiä 20 % liikevaihdostaan. Direktiivissä ei aseteta euromääräisiä enimmäisrajoja ulosmyynnille.

Myös talousvaliokunta esitti hankintamenettelyä koskevan lainsäädännön valmistelun yhteydessä mietinnössään, että ”prosentti- ja euromääräinen ehdotettu ulosmyyntiraja merkitsisi useille sidosyksikköyhtiöille tarvetta sopeuttamistoimiin ja mahdollisesti myös paineita asiakasmaksujen korotuksiin. Koska useimmat tämän säännöksen soveltamisalaan kuuluvat yhtiöt ovat tahoillaan järjestäneet toimintansa monivuotisin sopimuksin, ehdotetun sääntelyn edellyttämä jousto ei lie ne toteutettavissa täysin ongelmitta.”

Asiaa koskevassa valiokunnan ja eduskunnan hyväksymässä lausumassa todettiin: ”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy tarvittaessa toimialakohtaisiin lainsäädäntöä täsmentäviin toimiin pitäen erityisesti silmällä jätetoimialan ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden toimintaedellytyksiä.”

Nyt käsiteltävänä oleva hallituksen esitys jätelain muuttamisesta rajaa ulosmyynnin 10 %:iin 31 päivään joulukuuta 2029 saakka ja pysyvästi 5 %:iin 1 päivästä tammikuuta 2030. Sekä oppositio että hallituspuolueiden epäilyistä ja kritiikistä huolimatta hallitus on kuunnellut jätelain valmistelussa vain yksityisen jätehuoltosektorin toiveita ja tavoitteita. Myös valiokunnan asiantuntijakuulemisessa pidettiin pitkiä siirtymäaikoja perusteltuina.

Jätehuollon erityispiirteiden johdosta alalle tulee mahdollistaa jätelaissa hankintadirektiivin mukaisesti 20 %:n sidosyksikköraja. Suomen kaltainen pitkä ja harvaan asuttu maa tarvitsee yksityisten toimijoiden lisäksi vahvaa ja vastuullista julkista toimijaa jätehuoltoon, jotta ympäristönsuojelun korkeat tavoitteet ja kiertotalous toteutuvat mahdollisimman hyvin koko maassa.

Kunnan jätehuoltovastuun supistamiselle ei ole asiantuntijakuulemisten perusteella tarvetta, ja se voi olla jopa haitallista. Kuntavastuun ulkopuolelle jäävät toimialat jäisivät lakisäateisen neuvonan ja jätehuoltomääräysten ulkopuolelle. Se heikentäisi erilliskeräystä ja kierrätystä, kun tarve on päinvastoin parantaa kierrätysastetta. Todennäköiset jätemaksujen nousut saattaisivat myös houkutella laiminlyömään jätteiden asianmukaista käsittelyä.

Kuntien jätelaitosten investoinneilla on pystytty turvaamaan asumisessa syntyvien jätteiden edullinen käsittely kuntalaisille sekä varmistamaan, että myös jätteenkäsittelypalveluja tarvitsevien yritysten jätteenkäsittely olisi turvattu. Tähän suuria investointeja edellyttäneeseen jätehuollon

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp
Eriävä mielipide 1

infraan kuuluvat biokäsittelylaitokset ja jätevoimalat. Kuntien jätelaitosten toimintamahdollisuuksien rajaaminen ja yhtiöiden jätehuollon investointien mahdollinen vajaakäyttö sekä liikevaihdon väheneminen johtavat asumisen sekajätteen käsittelyhintojen tuntuvaan korottamiseen tulevaisuudessa sähkömarkkinoiden siirtohintojen tapaan.

Kuntien jätelaitokset muodostavat koko Suomen kattavan jätehuollon verkoston, joka pystyy parhaiten vastaamaan kiertotalouden haasteeseen. Kuntien jätelaitokset ovat luoneet yhteistyöalustan yksityiselle sektorille niin, että yhteistyössä voidaan kehittää eri jättemateriaalien uusia kierrätys- ja hyödyntämismuotoja. Kierrätysasteen nostaminen edellyttää entistä vahvempaa yhteistyötä, kattavaa keräyspisteiden verkostoa ja tuottajavastuun parantamista. Yhteistyön jatkaminen edellyttää direktiivin mukaista sidosyksikkörajaa. Mikäli kotimaisten toimijoiden yhteistyössä ei onnistuta, valtaavat ulkomaiset suuret jäteyhtiöt Suomen jätehuoltomarkkinat.

Suomi haluaa kiertotalouden johtavaksi maaksi maailmassa. Edellytykset tälle luodaan jäteyhtiöiden yhteistyön avulla, jossa huomioidaan kuntien jätelaitosten pitkäaikainen ja hyvä asiantuntemus ja osaaminen. Alan läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja kilpailun tehostamiseksi pitää jätteen ja sivuvirtojen sähköinen markkinapaikka toteuttaa viipymättä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 15.3.2018

Lauri Ihalainen sd
Johanna Ojala-Niemelä sd
Hanna Sarkkinen vas
Ville Skinnari sd

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Jätehuolto on elämiselle ja yrittämiselle välttämätön palvelu, jonka saatavuus tulee turvata kaikille, kaikkialla ja kaikissa oloissa jätehuollolle asetettujen terveyden- ja ympäristönsuojelun tavoitteiden saavuttamiseksi. Jätelain keskeisimmät tavoitteet ovat terveyden- ja ympäristönsuojelussa. Niiden toteutuminen edellyttää jätehuollon toimivuutta.

Jätehuollon toimivuuden turvaamisessa julkisella toimijalla on merkittävä rooli. Kuntien rooli jätehuollon toimivuuden turvaavana julkisena toimijana on tarpeellinen ja kiistaton. Viime vuosina isot jätealan investoinnit, kuten uusien jätteenkäsittelylaitosten perustaminen, ovat olleet lähes kokonaan kuntien harteilla. Nämä investoinnit ovat myös aiheuttaneet kunnille merkittäviä kustannuksia.

Hallituksen esitys jätelaiksi on tavoitteiltaan kannatettava. Jätehuollon toimialan kilpailumahdollisuuksien parantaminen tuo alalle uusia toimijoita ja on kiertotalouden innovaatioiden kannalta hyvä kehitys. Kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden vastuun rajaaminen on perusteltua.

Hallituksen esityksessä asetettu 10 prosentin ulosmyyntiraja, joka siirtymäajan jälkeen laskisi automaattisesti viiteen prosenttiin, on kuitenkin tarpeettoman tiukka. Vihreä eduskuntaryhmä on hankintalain (TaVM 31/2016 vp — HE 108/2016 vp) yhteydessä kannattanut, että kunnallisten liikelaitosten ulosmyyntiraja pidettäisiin EU-direktiivin sallimassa 20 prosentissa.

20 prosentin ulosmyyntiraja olisi vihreän eduskuntaryhmän näkemyksen mukaan perusteltu myös jätealalla. Korkeampi raja turvaisi julkisten ja yksityisten toimijoiden välisen kiertotalouden yhteistyön ja varmistaisi jätehuoltopalveluiden saatavuuden kaikkialla maassa. Kunnallisten yhtiöiden sekä yksityisen sektorin yhteistyö uusien kiertotalouden innovaatioiden kehittämisessä on toiminut hyvin. Esitetty ulosmyyntiraja ei ole riittävä tämän yhteistyön jatkumisen turvaamiseksi. Lisäksi jätehuolto on välttämättömyyspalvelu, jonka saatavuuden varmistamiselle ei tulisi olla minkäänlaisia riskejä.

Suuressa osassa EU-maita sidosyksikköraja on asetettu direktiivin sallimaan 20 prosenttiin. Alemman kansallisen rajan asettaminen vaikeuttaisi vihreän eduskuntaryhmän näkemyksen mukaan kunnallisten jätelyhtiöiden kilpailuasemaa suhteessa ulkomaisiin toimijoihin, jotka voisivat tulla Suomen markkinoille. Monella jätelajilla, kuten tekstiilijätteellä, jätteiden käsittelyn markkina on kansainvälinen.

Vihreän eduskuntaryhmän näkemyksen mukaan esitetty raja myös pirstaloisi jätevirtoja, jolloin kuntien suurien jätteenkäsittelylaitosten jätevirrat väistämättä vähenisivät. Tämä vaikuttaa laitosten kannattavuuteen negatiivisesti ja voi sitä kautta nostaa kuntalaisten ja pienten yritysten jätemaksuja. Tämä voitaisiin välttää suurten jätteenkäsittelylaitosten, kuten biojätelaitosten, yksityistämällä, johon liittyy kuitenkin suuria riskejä. Nämä riskit ja samalla tämän vaihtoehdon mahdollisuudet tulisi selvittää ja kartoittaa ennen kuin ulosmyyntiraja asetetaan lailla alemmaksi.

**Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp
Eriävä mielipide 2**

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 15.3.2018

Antero Vartia vihr

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp
Eriävä mielipide 3

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 3

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yhdyskuntajätehuollon vastuunjakoa koskevia jätelain säännöksiä pääministeri Sipilän hallituksen ohjelman mukaisesti siten, että kunnille säädetty vastuu rajattaisiin pääosin vain asumisessa syntyvään jätteeseen. Kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto sekä maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely säilyisivät kunnan vastuulla nykyiseen tapaan. Lakiin ehdotetaan lisäksi tehtäviksi vastuunjaon rajauksesta johtuvat muutokset poikkeusmahdollisuuden velvollisuudesta luovuttaa jäte kunnan järjestämään jätehuoltoon.

Esityksessä ehdotetaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetusta laista poiketen, että kunnan jätehuollon alalla toimiviin sidosyksiköihin ja hankintayksiköihin sovellettava markkinaehtoista toimintaa rajoittava ulosmyynnin osuus olisi kymmenen prosenttia 31 päivään joulukuuta 2029 saakka ja pysyvästi viisi prosenttia 1 päivästä tammikuuta 2030.

Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin lukuisia esitykseen sisältyviä ongelmia. EU:n komission käynnistämässä Early Warning -menettelyssä (ns. varhaisvaroitusmenettely) on nostettu esiin jätehuollon vastuunjaon hajanaisuus, sääntelyn sekavuus ja tästä aiheutuvat ongelmat. Tämän lisäksi EU:n jätedirektiivejä ollaan parhaillaan uudistamassa. Muutokset tullaan todennäköisesti hyväksymään kuluvan vuoden aikana. Tästä syystä jätelain uudistaminen olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa samanaikaisesti jätedirektiivien muutosten ja EU:n kiertotalouspaketin kansallisen voimaansaattamisen kanssa.

Hallitusohjelman kirjausten mukaan Suomi on tarkoitus nostaa kiertotalouden kärkimaaksi vuoteen 2025 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden laaja-alaista yhteistyötä. Muista Euroopan maista yhdyskuntajätteen kierrätysaste on Suomea korkeampi vahvan kuntavastuun maissa, esimerkkeinä Ruotsi, Tanska ja Itävalta. Näissä maissa jätehuolto toimii hyvin ja kierrätystavoitteet saavutetaan. Ruotsissa kuntien operatiivista vastuuta ollaan laajentamassa. Hallituksen esityksessä on kuitenkin päädytty päinvastaiseen ratkaisuun, jossa vastuunjakoa ollaan hajauttamassa entisestään. Kapean kuntavastuun maissa, kuten Irlanti ja Norja, on käytännössä nähtävissä, että yhdyskuntajätehuollon kokonaisuus ja infrastruktuuri on kehittymätön ja tarpeisiin nähden riittämätön: Irlannissa yhdyskuntajätehuollon keräily ja kuljetuksen jääminen markkinaehtoisen palvelutarjonnan varaan on johtanut vakaviin puutteisiin ympäristönsuojelun tasossa.

Ympäristövaliokunta on aikaisemmin todennut (YmVM 23/2010 vp, s. 9), että yritystoiminnan edistäminen on toissijaista suhteessa terveyden- ja ympäristösuojelullisiin tavoitteisiin. Toimiva jätehuolto on keskeinen osa yhteiskunnan perusinfraa ja välttämättömyyspalvelu, jota ei voi jättää yksin markkinoiden hoidettavaksi. Kilpailuneutraaliteettisäännösten tarkoitus ei ole antaa yksityisille yrityksille suojaa julkisen toimijan kilpailua vastaan, vaan puuttua sellaiseen julkisen toimijan toimintaan, joka vääristää kilpailun edellytyksiä tai sen syntymistä markkinoilla, eli kuntatoimijan ei tule saada markkinoilla ylimääräistä kilpailuetua. Kilpailu- ja kuluttajaviraston

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp
Eriävä mielipide 3

raportin 2/2016 mukaan kuntien jätelaitokset eivät vääristä markkinoita, eikä näyttöä kilpailulainsäädännön rikkomisesta tai kilpailuneutraliteetin kärsimisestä ole olemassa.

Tällä hetkellä jätteiden keräyksen ja kuljetuksen kilpailuttaminen on usein kuntayhtymän vastuulla. Kuntayhtymä suunnittelee ajosuorituksia ohjaavan logistiikkajärjestelmän siten, että jätteiden keräys ja kuljetus hoidetaan mahdollisimman tehokkaasti sekä melu- ja ympäristöhaitat minimoiden. Kuntayhtymä kilpailuttaa kuljetusurakat ja voi mitoittaa ne siten, että pienemmätkin alan toimijat voivat osallistua kilpailutukseen. Jos vastuuta muutetaan ja esimerkiksi Puolustusvoimien kaltainen toimija kilpailuttaa jatkossa jätehuoltonsa valtakunnallisesti, on selvää, etteivät paikalliset pienet jätehuoltoyritykset pysty osallistumaan kilpailutuksiin, vaan jäävät ilman näitäkin urakoita. On siis vaarana, että esitetty muutos ei tosiasiallisesti edistä kilpailua tai markkinoiden toimivuutta, vaan ajaa ainoastaan jätehuollon suurimpien valtakunnallisten toimijoiden käsiin.

Hankintadirektiivi (2014/24/EU) mahdollistaa ulosmyynnille 20 %:n ylärajan, jota muualla Euroopassa sovelletaan. Esityksessä esitetään kuitenkin Suomessa sovellettavaksi vuoden 2029 loppuun 10 %:n ulosmyyntirajaa, jota vuodesta 2030 alkaen tiukennettaisiin entisestään viiteen prosenttiin. Tältä osin esitys on ristiriitainen tavoitteidensa kanssa, sillä kuntavastuun rajaamisen myötä tarve markkinaehtoisille palveluille kasvaa merkittävästi, mutta samanaikaisesti jätelaitosten mahdollisuuksia osallistua tarjouskilpailuihin rajataan merkittävästi EU-lainsäädännön edellyttämää enemmän. Liian tiukka ulosmyyntiraja sekä vaarantaa kiertotaloutta toteuttavan yhteistyön julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden välillä että heikentää suomalaisten toimijoiden toimintamahdollisuuksia EU:n sisämarkkinoilla. Tiukka ulosmyyntiraja myös edistää jätehuollon keskittymistä suurille toimijoille, koska pienillä toimijoilla ei ole mahdollisuuksia tehdä tarvittavia investointeja oman jätteenkäsittelykapasiteetin luomiseksi. Tarpeettoman tiukka raja aiheuttaa myös kapasiteetin vajaakäyttöä, mikä tarkoittaa korkeampia asiakasmaksuja kiinteiden kustannusten säilyessä ennallaan, sekä heikentää pitkällä tähtäimellä palveluiden saatavuutta, kun toiminta ei tuota riittävästi rahaa korvausinvestointeihin. Tästä huolimatta toissijaisen vastuun säilyminen kunnalla edellyttää, että viime kädessä jätehuolto järjestetään julkisella rahoituksella, ellei markkinoilla ole yksityisiä toimijoita.

Valinnanvapausajattelu tai täysi markkinaehtoisuus soveltuvat huonosti jätehuoltoon, jonka ydintehtävä on terveyden- ja ympäristönsuojelu, jonka tulee huoltovarmuuden näkökulmasta toteutua myös kriisiaikana. Esityksessä jätteen tuottajan tosiasiallista valinnanvapautta käytännössä rajoitetaan ulosmyyntirajan muodossa, jos esimerkiksi terveydenhuollon erityisjätteiden palveluiden osalta toimivaa markkinaa ei ole eikä palveluita voida ostaa julkiselta toimijalta. Jos vastaanottopisteiden määrä pienenee, kuljetusmatkat ja -kustannukset kasvavat ja kustannustaakka jää jätteen tuottajalle. Kunnallisen jätehuollon kapasiteettitarpeen ennakointi vaikeutuu ja yksikkökustannukset kasvavat, mikäli kapasiteettia joudutaan ylläpitämään varmuuden vuoksi toissijaisen palvelun velvoitetta varten, vaikka palvelua ei voida muussa tilanteessa myydä. Tämä ei ole toimivaa kilpailuneutraliteettia, vaan esitetyn toimintamallin seurauksena julkisen sektorin toimijoita rajoitetaan, markkina saadaan toimimaan tehottomasti ja palvelun tarvitsijoiden maksama hinta nousee.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää todennäköisenä, että hallituksen esittämät muutokset tulevat nostamaan jätehuollon kustannuksia ja heikentävät kiertotaloutta tukevien kierrätysratkai-

Valiokunnan lausunto TaVL 6/2018 vp
Eriävä mielipide 3

sujuen syntymistä eikä hallituksen esitys siten ole jätehuoltopalveluja tarvitsevien eikä yhteiskunnan kokonaisedun mukainen. Esitys ei sisällä riittävää arviointia sen enempää toimivan kilpailun toteutumisen kuin kustannusvaikutustenkaan osalta. Perussuomalaiset katsovat, että hallituksen esittämä, hankintadirektiivin edellyttämää 20 %:n ulosmyyntirajaa alhaisemmaksi asetettu kansallinen raja ei ole Suomen kansallisen edun mukainen eikä edistä suomalaisten toimijoiden kilpailukykyä. Tästä syystä jätelain 32 §:n 1 momentti ja 42 §:n 1 momentti tulisi säilyttää ennallaan sekä lakiin lisättävää 145 a §:ää muuttaa siten, että kunnan jätehuollon toimialalla toimiviin sidosyksiköihin ja hankintayksiköihin sovellettava prosenttiosuus on kaksikymmentä, niihin ei sovelleta 500 000 euron rajoitusta eikä sovellettavaa prosenttiosuutta muuteta 1 päivästä tammikuuta 2030 lähtien.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 15.3.2018

Laura Huhtasaari ps